

С Т А Н О В И Щ Е

на проф. д-р Йоана Минкова Спасова-Дикова,
Институт за изследване на изкуствата – БАН,
e-mail joanasd@yahoo.co.uk

по конкурс за заемане на академичната длъжност „професор”
по „Кинознание, киноизкуство и телевизия
(история на българското кино и кинокултура)“,
научно направление 8.4. „Театрално и филмово изкуство”,
с кандидат доц. д. н. Александър Донеv,
доцент в Институт за изследване на изкуствата – БАН,
във връзка с конкурс, обнародван с обява
в Държавен вестник (бр. 47 / 04.06.2024 г.)

Познавам лично доц. д. н. Александър Донеv от дълги години – като медийна фигура и колега в Института за изследване на изкуствата, както и като ръководител на проекта „КИНО. Кинокултура, изкуства и национални образи в България (КИНО.БГ). Формиране на обществената значимост на филмовата култура в периода между двете световни войни“, към ФНИ, в който аз съм член на екипа. През последните години с огомен интерес следя неговата научна кариера, която той започва след дългогодишната си професионална работа като кинокритик, журналист, сценарист, режисьор, консултант, продуцент и пр., когато провежда и сериозна проучвателска работа.

Донеv придобива магистърска степен във ВИТИЗ (сега НАТФИЗ) по кинознание, филмова критика, история и теория на киното през 1988 г. През 2016 г. получава научната степен „доктор по кинознание, киноизкуство и телевизия“ в ИИИЗк. От 2017 г. до 2020 г. е специалист в сектор „Екранни изкуства“, ИИИЗк, а от 2021 до днес заема академичната длъжност „доцент“ в същия сектор. От 2022 г. е „доктор на науките“.

Ученият се занимава с изследвания в областите: история на киното, история и теория на филмовата индустрия, киното и съвременните медии, социология на киното, история и развитие на българското кино.

Автор е на монографиите: „Помощ от публиката. Българските филми и техните зрители в началото на XXI век“ (2018); „Независимите в киното. От Едисон до Нетфликс“ (2019); „Картографиране на филмовата неопитоменост. Независимо, аматьорско и алтернативно кино в България след 1989 година.“ Институт за изследване на изкуствата (2021); „Златан Дудов. Правият път към киното. От Цариград през София до Берлин“, Институт за изследване на изкуствата (2023). Има редица публикации в научни и специализирани издания. От 2018 г. до сега 4 от тях са в WoS и 5 в ERIH PLUS.

Доц. Донеv има значителна дейност като продуцент мениджър. Бил е изпълнителен директор на Аудиовидео „Орфей“ ЕАД и ИА „Национален

филмов център“ към Министерство на културата; управител на филморазпространителска фирма; маркетинг консултант; заместник програмен директор и главен програмен селекционер в Българската национална телевизия; мениджър „Медия-планиране“ в кинодистрибуторска компания; управител на издателство „Народна култура“, Министерство на културата, редактор на списание „Кино“, Съюз на българските филмови дейци.

Има професионален опит като режисьор, сценарист и продуцент. Носител на наградата на Българската филмова академия като продуцент на анимационния филм „Как Сърдел направи ремонт“ (2015), номиниран е за Наградата на София като режисьор на филма „Поетът Иван Пейчев – един невероятен гладиатор“ (2016) <https://bnt.bg/bg/a/poetat-ivan-pejchev-edin-neveroyaten-gladiator-10-12-2016>.

Членува в Европейската филмова академия, Съюза на българските филмови дейци, Съюза на българските журналисти, Съюз на германистите в България. Отличен е с наградата на Съюзът на преводачите в България (СПБ) за най-добър превод на хуманитарен текст (заедно с Гергана Фъркова) за превода на „Съчинения по естетика на медиите“ (2022) от Валтер Бенямин.

Води и участва в проекти. Гост преподавател по различни дисциплини към катедра „Кинознание и кинодраматургия“ на НАТФИЗ, където преподава от 1994 година.

Този изключително богат управленски, преподавателски, професионален опит в областта на филмовата и медийната култура е от огромно значение, както за педагогическата, така и за изследователската му работа.

Представените публикации покриват необходимите наукометрични показатели за придобиване на академичната длъжност „професор“ в областта на изискуемите разработки по показател В.3. и Г.8 – Г.12. в направление „Изкуство“ по ЗРАСРБ.

Те са:

Монография:

Донев, А.. Златан Дудов. Правият път към киното. От Цариброд през София до Берлин.. Институт за изследване на изкуствата, БАН, 2023, ISBN: 978-619 7619-25-6, 200 с.

Статии и студии:

1. Donev, A., The emergence of film distribution in Bulgaria as a metamorphosis / Възникване на киноразпространението в България като метаморфоза. In: ART READINGS Thematic Peer-reviewed Art Studies Annual, Volumes I–II 2023. II. New Art. – METAMORPHOSIS, Институт за изследване на изкуствата, БАН, 2024, ISSN:1313-2342, 459-465. WoS

2. Донеv, А.. Логика и типология на българския социалистически кино блокбастър. В: ПРЕОСМИСЛЯНЕ НА ТЕАТРАЛНОТО НАСЛЕДСТВО ОТ ВРЕМЕТО НА КОМУНИЗМА. Сборник от конференция, Варна 4-5 юни 2023, фондация „Хомо Луденс“, „Фондация Хомо Луденс“, 2024, ISBN:978-619 90678-5-7, 107-115.

3. Donev, A., Angelova, E Gender Gap In the Bulgarian Film Industry. In NEW PERSPECTIVES AND INTERVENTIONS: THE STATE OF PLAY IN CULTURAL SOCIOLOGY AND SOCIOLOGY OF THE ARTS – Special issue of the Journal SOCIOLOGICAL PROBLEMS, един, No. 1 / 2024, INSTITUTE OF PHILOSOPHY AND SOCIOLOGY AT THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES, 2024, ISSN:0324-1572, 72-99. ERIH PLUS

4. Donev, A.. Heimat und Ausland. Slatan Dudows Wanderjahre (1919–1946). In: Westwärts. Osteuropäische Filmschaffende in Westeuropa, edition text + kritik, 2023, 109-122.

5. Донеv, А. Кратко въведение към един театрален мемоар. В: Гендов, В. КОГАТО АРТИСТИТЕ СЕ ГРИМИРАХА НА СВЕЩИ. Страници из историята на провинциалните театри /лични спомени/, ФънТези ЕООД, 2021, ISBN:978 619-91267-4-5, 5-10.

6. Donev, A. Vasil Gendov: Towards the theatrical biography of a pioneer of Bulgarian cinema/ Васил Гендов – подстъпи към театралната биография на един пионер на българското кино. In: ART READINGS Thematic Peer-reviewed Art Studies Annual, Volumes I–II 2021. II. New Art. 2022: PERSONALIA, Institute of Art Studies, Bulgarian Academy of Sciences, 2022, ISSN:1313-2342, ISBN 978 619-7619-29-4, 310-317.

7. Донеv, А. „Бай Ганьо“ на Васил Гендов (1922) – фрагмент или почти напълно запазен, случайно или умишлено забравен? В: Портал КУЛТУРА.БГ, KULTURA.BG/WEB, 2022

Монографичното изследване на доц. Донеv „Златан Дудов. Правият път към киното. От Цариброд през София до Берлин“ е приносно за българското кинознание. То представлява историко-теоретична интерпретация на поредица неизвестни или превратно тълкувани факти от биографията на българският филмов режисьор с най-успешна кариера в световното кино през ХХ век Златан Дудов (1903-1963). Както указва авторът, тази книга е първа част от едно по-обширно изследване и се фокусира върху първите 22 години от живота на Дудов. Проучени са архивни документи и публикации от различни епохи, издирени са разнообразни факти и доказателства, обуславящи идейното и творческо развитие на Златан Дудов, очертава се траекторията на неговите художествени, естетически и идеологически възгледи. Особен акцент е анализът на неговата кореспонденция с Брехт, която е особено интензивна в годините между 1934 и 1940, когато Дудов продължава да сътрудничи на големия драматург от емигрантското си убежище в Париж.

Трудът представлява поредица от историко-биографични студии и статии (8 на брой) с общ обем от 130 страници. Има и два блока с документални приложения. Библиографията съдържа 49 източника. Има показалец на имената и филмите, споменати в монографията.

Отделните студии са посветени на различни аспекти от живота и творчеството на Златан Дудов, както и на рецепцията на неговите творби и отношението към неговата личност. Поставят се такива въпроси като пренебрегван и подценяван ли е българският режисьор, творил в чужбина; какъв е пътят на една творческа личност; какви са, факторите, които влияят върху нейното формиране; през какви перипетии преминава един жизнен и творчески път, за да се стигне до социално-политическо осъзнаване и творческа зрелост. Според мен много ценни са приложенията, а именно беседата по радио Би Би Си на Петър Увалиев през 1987 под название „Куле Вампе” на Златан Дудов”, както и статиите на Златан Дудов в списание „Нашето кино“, публикувани от септември 1924 до април 1925.

Важно е да се отбележи, че в книгата е направен успешен опит да бъде създаден модел за биографично изследване на творческото и личностното формиране на един филмов автор, осъществило се фона на развитието на киното през първата четвърт на XX век. Важен е анализът на факторите за това формиране: влиянието на родното място, родовата и семейна среда, образователните институции и личностите на учителите, културната атмосфера и художествения живот, историческите, обществените и политически процеси.

Едно от големите достойнства на работата е нейният откривателски и критичен дух, доколкото тя се базира на проучвания на разнообразни по тип, националност и местоположение архиви, на значителен брой литературни източници и периодични издания, които са внимателно селектирани, филтрирани, анализирани и прецизирани от съвременна гледна точка. Въпреки че монографията е съставена от отделни студии, в нея авторът съумява да създаде сравнително цялостен разказ, обясняващ ключови събития от началото на творческия път на Златан Дудов, които са основа за неговите по-късни възгледи и постижения в областта на филмовото изкуство.

Останалите седем статии и студии, представени за конкурса, са разнородни по характер, но очертават широкия спектър на научните интереси на кандидата, богатата му ерудиция, неговите задълбочени познания в различни сфери като киноразпространителските политики в България; логиката и типологията на серията високобюджетни исторически суперпродукции в етапа на зрелия социализъм в България; новите перспективи за развитие на изкуствата и по-специално на българската филмова индустрия в светлината на културната социология, с цел измерването на нагласите сред представителите на различни филмови професии към проблемите на неравенствата; историята на българското

кино, пречупено през отделни личности и техните творчески търсения, чрез откриване на нови архиви и факти и др.

Вече бяха изтъкнати някои научни приноси на доц. Донеv, но бих искала да отбележа, че съм напълно съгласна и с посочените от самия кандидат приноси като резултат от неговите изследователски търсения.

Ще се спра само на част от тях.

В периода след доцентурата си и по-късно – защитата на своя голям докторат, Донеv се насочва към сериозни и задълбочени проучвания на по-ранната история на българското кино и формирането на националната филмова култура. Самият той смята, че монографичното му изследване е един нов етап в неговото развитие като учен. Донеv в по-новите си изследвания на по-слабо проучени полета в кинознанието разработва нови методологии, свързани например със ситуирането на лични житейски събития и артефакти сред широко разгърната панорама на обществения, културен и художествен живот. Ученият се стреми да интегрира принципа на историчност, т.е. преценка на конкретните явления и процеси в контекста на знанието, възгледите, разбиранията и индивидуалните мотивировки на конкретните участници в дадената епоха. Той редува перспективата, която в най-голяма степен съответства на гледната точка на конкретната историческа личност, с позицията на обективния, добре проучил своя обект съвременен учен. Също така един от приносните моменти е следването на феноменологичната перспектива на „консеквентността” (Хусерл), при който всеки конкретен научен обект се ситуира в някаква обективна последователност от събития, свързани с някаква предистория и последстващи въздействия и рефлексии. Донеv като изследовател съвсем правомерно отчита и анализира дълбоката взаимосвързаност на проблемите на производството и творчеството с въпроса за рецепцията на творбите и комуникацията с публиката.

С оглед на вече изтъкнатите качества на доцент, д. н. Александър Донеv като изследовател и педагог в областта на киноизкуството и кинокултурата, както и на приносните моменти в представените материали, давам положителна оценка и подкрепям кандидатурата му за заемане на академичната длъжност „професор” по „Кинознание, киноизкуство и телевизия (история на българското кино и кинокултура)“, ИИИЗк.

15. 10. 2024

Подпис:

проф. д-р Йоана Спасова-Дикова